

El manual notarial de Pere Salvador (Granollers, 1361)

105

Ponències
Anuari del
Centre d'Estudis
de Granollers
2008

És ben coneguda l'escassetat de documentació medieval conservada sobre Granollers: poca cosa es va salvar de l'espiral de violència generada durant la guerra civil. És evident que el nostre coneixement sobre la vida, les persones i els fets quotidians de la vila s'ha vist limitat per aquest accés deficient a les fonts originals. El valor d'allò que s'ha conservat, doncs, adquireix una rellevància suplementària.

La manca de testimonis ha esblaimat la imatge que els habitants de la zona tenim del nostre propi passat. El paisatge i l'organització dels assentaments, l'onomàstica i la toponímia, per esmentar alguns aspectes, beuen directament de l'època medieval, període on arrela la identitat de les viles actuals. El desconeixement de la vida quotidiana en aquests segles és, potser, una de les mancances que s'haurien de solucionar amb més empenta. Apropar-se a la realitat quotidiana del Granollers de mitjan segle XIV és una proposta arriscada (com passa sempre que es vol anar més enllà de la simple recopilació de dades a mode anecdòtic o com a simple estudi estadístic), però no per això mancada de rigor. On cal començar a buscar?

La institució notarial va contribuir eficaçment a la creació i al manteniment d'aquella xarxa de relacions econòmiques, socials, de parentesc i de distribució de propietats que es troben a la base d'allò que entenem per una comunitat. Per tant, a l'hora de plantejar-se una aproximació a la història del Granollers medieval, cal que l'estudi de les fonts notariales sigui tant un punt de partida com una referència constant.

Si tenim en compte aquests dos factors —la importància de poder disposar de fonts notariales i l'escassetat d'aquestes fonts referides al Granollers medieval—, és evident que documents com el que ens ocupa prenen una justa consideració.

El manual notarial de Pere Salvador és una de les escassíssimes mostres conservades de registre notarial baixmedieval sobre la

vila de Granollers. Redactat durant l'any 1361 per aquest notari públic de Granollers, a dia d'avui es conserva a l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona (AHPB), dins la secció de *Notaries foranes*. Tant la ubicació com el lamentable estat de conservació en què es troba ajuden a entendre l'escassa atenció que aquest document ha rebut dins la moderna historiografia vallesana.

El document presenta evidents marques de deteriorament, producte de l'acció dels corcs i la humitat, que han ocasionat l'aparent pèrdua de bona part del text. I diem aparent perquè, a través d'una rigorosa tasca de reconstrucció paleogràfica i del coneixement del procés de confecció formal de les tipologies documentals es pot arribar a rescatar bona part de la informació esborrada pel temps. El manual està format per 84 pàgines i presenta 79 documents diferents: rebuts, dots, contractes, establiments i compravendes, entre d'altres tipologies, que ens ajuden a percebre el ritme econòmic i social de la vila i a conèixer millor la relació de Granollers amb les parròquies del seu entorn.

En l'aspecte metodològic, l'edició i l'estudi dels protocols notariais es troba actualment en una fase expansiva. L'interès del difunt Raimon Noguera i l'acció que ha emprès la seva Fundació han estat dos elements importants a l'hora de difondre el patrimoni històric documental català, sobretot el que va crear l'activitat notarial. La documentació generada en l'acció quotidiana dels notaris en l'exercici de la seva professió no és altra cosa que el reflex escrit de la realitat del moment i, per tant, una eina fonamental per a l'estudi de la societat.

Aquest interès per l'estudi dels protocols notariais gaudeix, a més, de tradició i projecció internacionals. No es tracta d'una aspiració exclusivament catalana. En l'àmbit internacional l'estudi de la documentació notarial s'ha consolidat com una iniciativa profitosa i amb resultats evidents. A Itàlia, sense anar més lluny, territori amb una tradició cultural similar a la catalana, destaca la tasca realitzada des de la *Reale Deputazione di Storia* de Gènova, la *Deputazione Subalpina di Storia Patria* de Torí o el *Consiglio Nazionale del Notario*, a Roma, per esmentar-ne només algunes.

En l'entorn més immediat de Granollers l'estudi notarial ha donat també resultats fructífers en els últims temps: casos com els de Terrassa, Manresa, Cervera, Vilafranca o Sabadell són una bona

Interior del manual notarial de Pere Salvador (Granollers, 1361). AHPB

mostra de la quantitat i riquesa històrica dels protocols notariaus catalans.¹ Una menció a part mereix la ciutat de Barcelona, gràcies a l'ingent fons custodiat a l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona.²

A la vista dels resultats d'aquest tipus d'aproximació a les fonts notariaus, el pla de treball que s'està seguint al voltant del registre de Pere Salvador segueix l'esquema següent.

Tasca paleogràfica al voltant del manual de Pere Salvador (1361)

- Lectura, transcripció i reconstrucció del text.
- Edició crítica i diplomàtica del text, amb l'elaboració d'un diplomatarí.
- Elaboració dels índexs toponomàstics pertinents, així com l'adequació i correspondència actual de les diverses entrades.
- Definició i contextualització de la terminologia medieval present al registre.

Recerca exhaustiva de material documental relacionat en arxius, biblioteques i fons patrimonials diversos

Un cop realitzat el buidatge i l'edició del manual de Pere Salvador, aquest serà emprat com a punt de partida del treball i, per tal de completar la informació que ofereix, es farà una recerca acurada en diferents arxius i fons documentals, principalment:

- Arxiu Històric de Protocols de Barcelona (AHPB)
- Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA)
- Arxiu Capitular de Barcelona (ACB)
- Arxiu Diocesà de Barcelona (ADB)
- Fons diversos de la Biblioteca de Catalunya (BC)

¹ P. Puig i Ustrell, *Capbreu primer de Bertran acòlit, notari de Terrassa, 1237-1242*, II vol. Acta Notariorum Cataloniae. Fundació Noguera, Barcelona, 1992; M. Forrellad i Solà, *Manual de Francesc Ajac, notari de Sabadell, 1400-1402*, Acta Notariorum Cataloniae. Fundació Noguera, Barcelona, 1998; M. Torras i Cortina, *El manual del notari Pere Pau Solanelles de l'escripció pública d'Igualada (1475-1479)*, II vol. Acta Notariorum Cataloniae. Fundació Noguera, Barcelona, 2003.

² L. Pagaroles i Sabaté, *El protocol del notari Bonanat Rimentol de 1351*, Acta Notariorum Cataloniae. Fundació Noguera, Barcelona, 1991; M. C. Coll, X. Cazeneuve, J. Hernando, *El manual de Joan Cabreny (1385-1386)*, Acta Notariorum Cataloniae. Fundació Noguera, Barcelona, 1999.

- Fons de l'Arxiu Municipal de Granollers (AMGr), dipositat a l'Arxiu Comarcal del Vallès Oriental (ACVO).
- Fons documental dipositat a la Biblioteca Can Pedrals, Granollers.
- Fons de l'Arxiu Patrimonial Salvador Torra, conservat a la Fundació Maurí, a la Garriga.
- Fons de l'Arxiu Parroquial de Tagamanent, dipositat a l'Arxiu Episcopal de Vic (AEV).
- Arxiu Històric de Sabadell (AHS).
- Arxiu Històric de Terrassa (AHT).
- Consulta del material documental publicat present en diplomataris, reculls documentals, articles especialitzats o edició de protocols notariais.

Estudi i sistematització de les dades

De les dades obtingudes en els apartats anteriors, caldrà fer-ne ús a partir d'una perspectiva historiogràfica. Així, es podran tractar diversos aspectes del Granollers de mitjan segle XIV, que caldrà contextualitzar històricament, a partir d'una bibliografia actualitzada i especialitzada. Avancem una proposta temàtica coherent amb les informacions que hem pogut reunir:³

- La Notaria de Granollers: orígens i desenvolupament de la institució notarial. Recull dels notaris de Granollers documentats: Pere Salvador i l'escrivania local. Procés de redacció dels documents.
- La vila de Granollers a través de la documentació: famílies i quotidianitat, intercanvis econòmics i relacions socials, la vila i la política monàrquica, oficis i professions, i impacte de la Pesta Negra.
- Més enllà de les muralles: la relació de la vila amb el seu entorn immediat i la influència de la ciutat en el món rural.
- El passat present: pervivència de la toponímia i l'onomàstica detectades a la documentació emprada i nexes amb l'actualitat.
- Diferents apèndixs, que inclouran l'edició diplomàtica del manual de Pere Salvador, així com l'aplec i l'edició dels documents inèdits o rellevants trobats durant la recerca als arxius esmentats i l'elaboració dels mapes històrics i quadres pertinents.

³ Aquesta proposta, de ben segur, es podrà veure ampliada a mesura que la tasca d'arxiu i les informacions que proporcionin siguin valorades en una justa mesura.

L'estat actual de la investigació es troba en la fase d'estudi i transcripció del manual notarial. S'ha iniciat també la recerca en els diferents arxius per tal de completar les informacions obtingudes a partir del text de Pere Salvador. Esperem poder presentar pròximament els resultats definitius d'aquest estudi sobre la vila de Granollers en les dècades centrals del segle XIV.

Alberto Reche Ontillera

Llicenciat en Història per la UAB i col·laborador de l'Institut d'Estudis Medievals de la UAB

Rubén Molina Campoy

Llicenciat en Història per la UAB i màster de recerca a la Universit  de Perpignan - Via Domitia